
Etiološki aspekti i posledice nasilničkog kriminaliteta

Maja Subotin¹ and Rade S. Bogojević²

¹Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
Fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu

² Univerzitet Union, Beograd
Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Novi Sad

Informacije o članku*

Pregledni rad • UDK: 343.85/.9

Volume: 19 Broj: 2, stranice: 19–36.

Primljeno: 30. mart 2022 • Revizija: 23. maj 2022 • Prihvaćeno: 28. maj 2022.

<https://doi.org/10.51738/Kpolisa2022.19.2p.19sb>

Podaci o autorima

Maja Subotin <https://orcid.org/0000-0003-2342-196X>

Rade S. Bogojević <https://orcid.org/0000-0003-1422-6177>

Ne postoji konflikt interesa u pogledu izrade ovog teksta.

Autor za korespondenciju: Maja Subotin, Pravni fakultet za privredu i
pravosuđe, Geri Karolja 1, 21107 Novi Sad, Srbija.

Email: maja.subotin@pravni-fakultet.info

---

* Cite (APA):

Subotin, M., & Bogojević, R. S. (2022). Etiološki aspekti i posledice nasilničkog kriminaliteta [Etiological Aspects and Consequences of Violent Crime]. *Kultura polisa*, 19(2), 19–36.
<https://doi.org/10.51738/Kpolisa2022.19.2p.19sb>

Sažetak

Nasilnički kriminalitet predstavlja jedan od najstarijih oblika kriminaliteta, te je praktično oduvek prisutan u društvu. Kada se sagledaju svi oblici ispoljavanja kriminaliteta, nasilnički kriminalitet izaziva najsnažniju reakciju i najoštriju osudu društva, jer se njime ugrožavaju, kako život čoveka kao najznačajnija ljudska i društvena vrednost, tako i imovina ili druge vrednosti i dobra žrtve ili društva. U savremenom društvu, on je prisutan svuda oko nas, u porodici, školi, na poslu, ulici, utakmicama i raznim drugim manifestacijama. Napretkom društva, on danas sve više postaje naša nezaobilazna društvena svakodnevnica. U odnosu na ostale oblike oblike kriminaliteta, ovde do izražaja dolazi značajnija sklonost nasilnika ka izživljavanju, kao i njegova drskost i bezobzirnost prilikom prinuđavanja drugog da trpi takvo ponašanje. Posledice nasilničkog kriminaliteta mogu biti izuzetno destruktivne i reflektuju se na pojedinca u vidu psihičkih, socijalnih i seksualnih problema, ali i na njegovo bliže okruženje i društvo u celini kroz narušavanje kvaliteta života. Upravo zbog toga suzbijanje nasilničkog kriminaliteta predstavlja jedan od primarnih zadataka svake države, a preduslov za realizovanje ovog zadatka jeste razumevanje njegovog etiološkog aspekta kako bi se kreirale efikasne mere prevencije. Cilj rada jeste da se kroz analizu i sistematizovanje saznanja u pogledu uzroka nasilničkog kriminaliteta ukaže i na destruktivnost posledica koje proističu iz ovog pojavnog oblika kriminaliteta, te na značaj kreiranja preventivnih mera koje polaze upravo od ovih faktora, ne gubeći iz vida ni posledice koje je takođe potrebno preduprediti.

Keywords: nasilje, kriminalitet, delikti nasilja, uzroci, faktori

Etiološki aspekti i posledice nasilničkog kriminaliteta

Danas ne postoji društvo u kome nasilnički kriminalitet nije prisutan, a primetno je da razvoj civilizacije do sada nije uticao na smanjivanje, odnosno suzbijanje ove negativne društvene pojave.

Shvaćeno u tom kontekstu, nasilje predstavlja globalni problem koji prožima sve segmente funkcionisanja pojedinca i društva. Posledice nasilničkog kriminaliteta reflektuju se destruktivno na pojedinca i na njegovo bliže okruženje, ali istovremeno i na državu i društvo u celini. Iz ovoga proizilazi kompleksnost nasilničkog kriminaliteta i značaj preduzimanja adekvatnih mera u pogledu prevencije i njegovog suzbijanja.

Efikasnost mera prevencije uslovljena je razumevanjem uzroka koji dovode do ovog pojavnog oblika kriminaliteta. Pokušaji izdvajanja jednog kriminogenog faktora kao presudnog za ispoljavanje nasilničkog ponašanja odavno su prevaziđeni, odnosno sagledavanje etiološkog aspekta ove pojave mora da obuhvati razumevanje međuzavisnosti i sadejstva različitih psihičkih, bioloških i socijalnih faktora. Sagledavanje destruktivnosti posledica nasilničkog kriminaliteta ukazuje na značaj preventivnog delovanja i suzbijanja ove negativne pojave.

Cilj ovog rada jeste da se kroz analizu i sistematizovanje saznanja u pogledu uzroka nasilničkog kriminaliteta ukaže na značaj kreiranja preventivnih mera koje polaze upravo od ovih faktora, kao i na destruktivnost posledica koje proističu iz ovog pojavnog oblika kriminaliteta.

U uvodnom delu rada se ukazuje na neophodnost shvatanja značaja preduzimanja efikasnijih mera prevencije za suzbijanje nasilničkog kriminaliteta. U prvom poglavlju, „Delikti nasilja“, sistematizovana su krivična dela sa elementima nasilja sadržana u Krivičnom zakoniku Republike Srbije. U drugom poglavlju „Osnovni uzroci nasilničkog kriminaliteta“, govori se o teorijama agresivnosti i etiološkim aspektima nasilničkog kriminaliteta, dok se u trećem poglavlju pod nazivom „Posledice nasilničkog kriminaliteta“, ukazuje na činjenicu, da su zbog same prirode ovog oblika kriminaliteta i njegove

posledice u velikoj meri drugačije od posledica drugih oblika kriminaliteta. U zaključku, konstatujemo da ovaj oblik kriminaliteta predstavlja jedan od suštinskih blokatora savremenog društva i njegovog prosperiteta.

Delikti nasilja

Iako svi pojavni oblici kriminaliteta u svojoj osnovi imaju obeležje nasilja u određenom smislu, u klasifikaciji kriminaliteta i kriminološkoj literaturi, pojedina dela se ipak izdvajaju upravo kao delikti klasičnog nasilja. Protivpravno ugrožavanje integriteta čoveka i drugih dobara ili vrednosti kroz primenu fizičke sile definiše se kao nasilje.

U suštini nasilja kao fenomena nalaze se dve komponente, namera da se izvrši nasilje i primarno zlo u čoveku kao glavni pokretač nasilja, a koji uvek znači bol za žrtvu nasilja (Bjelajac & Filipović, 2021, p. 18).

Deliktima nasilja se uobičajeno smatraju oni kriminalni akti kojima se, sredstvima fizičke ili psihičke prinude, ugrožava integritet ličnosti. U tom kontekstu, u delikte nasilja ubrajaju se prevashodno krvni delikti, zatim pojedini imovinski delikti, kao i svi drugi delikti koji se ostvaruju primenom sile.

Neki autori, smatraju da su političke delikti nasilja najteži oblici ove vrste kriminaliteta, posebno akti terorizma, kao i zločini protiv čovečnosti i međunarodnog prava (Bošković, 1995, p. 142; Marković, 2013, p. 199). Međutim, drugi ukazuju da nasilnički kriminalitet podrazumeva samo dela interpersonalnog nasilja, pa se u tom kontekstu genocid i ratni zločini ne mogu svrstati u ovaj pojavni oblik kriminaliteta (Ignjatović, 2011, p. 9).

Imajući navedeno u vidu, u literaturi dominira gledište da nasilnički kriminalitet obuhvata ona dela kod kojih se radi postizanja određenog cilja koristi napad na žrtvu ili se njime preti. (Ignjatović, 2008, p. 145).

Polazeći od shvatanja, da nasilje podrazumeva agresiju, odnosno namerno i protivpravno fizičko ili psihičko povređivanje drugog lica ili grupe ljudi, analizirajući naš Krivični zakonik, u delikte nasilja možemo svrstati sledeća krivična dela:

– protiv života i tela (ubistvo, teško ubistvo, ubistvo na mah, ubistvo deteta pri porođaju, teške telesne povrede, lake telesne povrede, kao i učestvovanje u tuči i ugrožavanje opasnim oruđem pri tuči),

– protiv sloboda i prava čoveka (protivpravno lišenje slobode, otmica, prinuda, iznuđivanje iskaza, zlostavljanje i mučenje, ugrožavanje sigurnosti, proganjanje, narušavanje nepovredivosti stana i protivzakonito pretresanje),

– protiv polne slobode (silovanje, objuba, nedozvoljene polne radnje i polno uznemiravanje),

– protiv braka i porodice (oduzimanje maloletnog lica i nasilje u porodici),

– protiv imovine (razbojnička krađa, razbojništvo, iznuda i ucena),

– protiv bezbednosti javnog saobraćaja (otmica vazduhoplova, broda i drugog prevoznog sredstva i piratstvo),

– protiv državnih organa (sprečavanje službenog lica u vršenju službene radnje, napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti, učestvovanje u grupi koja spreči službeno lice u vršenju službene radnje, napad na advokata, pobuna lica lišenih slobode i bekstvo i omogućavanje bekstva lica lišenog slobode),

– protiv javnog reda i mira (nasilničko ponašanje i nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi ili javnom skupu),

– protiv vojske srbije (prinuda prema vojnom licu u vršenju službene dužnosti, napad na vojno lice u vršenju vojne službe, zlostavljanje podčinjenog i mlađeg i sprečavanje borbe protiv neprijatelja).

Radi predstavljanja malo šire lepeze krivičnih dela sa elementima nasilja sadržanim u srpskom Krivičnom zakoniku, neizbežno je navesti i:

– krivična dela protiv čovečnosti i drugih dobara koja su zaštićena međunarodnim pravom. Naime, i ako prihvatimo da izuzmeno krivična dela genocid, zločin protiv čovečnosti, krivična dela u vezi sa ratnim zločinima i krivično delo uništenje i oštećenje nuklearnog objekta, svakako ostaje da navedemo krivična dela: trgovina ljudima, trgovina maloletnim licem radi usvojenja, zasnivanje ropskog odnosa i prevoz lica u ropskom odnosu, ugrožavanje lica pod međunarodnom zaštitom, kao i krivična dela u vezi sa

terorizmom; kao i

– krivična dela protiv ustavnog uređenja i bezbednosti Republike Srbije: napad na ustavno uređenje, ubistvo predstavnika najviših državnih organa, oružana pobuna, diverzija i povreda teritorijalnog suvereniteta.

Na kraju, da bi smo na neki način zaokružili celinu, moramo navesti i još jedno krivično delo sa elementima nasilja, ali ne nad licima ili dobrima, već nad životinjama – ubijanje i zlostavljanje životinja, iz grupe krivičnih dela protiv životne sredine.

Delikti nasilja predstavljaju posebno složen oblik kriminaliteta koji je uslovljen mnoštvom faktora. Brutalnost i posledice delikata nasilja izazivaju u javnosti kontinuirano zahtevanje represivnog odgovora na sve njegove forme, međutim akcenat ipak treba da bude na sredstvima prevencije (Grafl et al., 2012, p. 3). Preduslov efikasnih mera prevencije jeste potpuno razumevanje etiološke ovog oblika kriminaliteta.

Osnovni uzroci nasilničkog kriminaliteta

Kroz istoriju su se javljale različite teorije koje su nastojale da objasne zbog čega dolazi do pojave kriminaliteta. U tom kontekstu, razvilo se i mnoštvo teorija koje su pokušale da objasne faktore koji utiču na pojedinca da ispolji agresivno ponašanje koje je u osnovi nasilničkog kriminaliteta. Teorije koje su se izdvojile u ovom smislu jesu biološke teorije, psihodinamičke teorije, teorije socijalnog učenja i kognitivne teorije.

Biološke teorije polaze od bioloških karakteristika kao uzročnika pojave kriminaliteta uopšte. Ove teorije uzrok kriminalnog ponašanja i agresivnosti pronalaze u biološkim karakteristikama, tj. fizičkim i mentalnim osobinama. Među pristalicama bioloških teorija ne postoji saglasnost o jedinstvenom biološkom uzroku, što je doprinelo razvoju više pravaca u okviru ovih teorija, u zavisnosti kom biološkom uzroku daju prednost (Tošić, 2016, p. 20).

Psihodinamičke teorije zasnivaju se na Frojdivom učenju, koje polazi od stava da se akumulirana unutrašnja energija prazni kroz ispoljavanje agresije. Ako postoji kontrola pražnjenja akumulirane unutrašnje energije, ona će se

ispoljiti kroz socijalno dopuštene aktivnosti, kao što je bavljenje borilačkim sportovima ili njihovim posmatranjem (Ignjatović, 2011, p. 185).

Teorije socijalnog učenja agresivnost objašnjavaju kroz posredno učenje, odnosno oponašanje agresivnog modela ponašanja i neposredno potkrepljivanje, koje se odnosi na nagradu. Dakle, posmatranje agresivne ličnosti može dovesti do pojavljivanja takvog ponašanja, posebno ukoliko je takva ličnost u određenom smislu nagrađena za njega (Minić i Jovanović, 2019, p. 69). Pored uslovljenosti koja proizilazi iz nagrađivanja i kažnjavanja, prema ovim teorijama do učenja agresivnog ponašanja dolazi i putem opservacije i imitacije, gde se kao uzor uzima ponašanje ljudi koji se doživljavaju kao bliski (Spasić & Radovanović, 2012, p. 141).

Kognitivne teorije agresivnosti su u psihologiji danas najzastupljenije. U skladu sa ovim teorijama, način na koji pojedinac percipira i interpretira događaje determiniše da li će on ispoljiti agresivno ponašanje. Kognitivne teorije ukazuju na uticaj iskrivljenih saznanja o žrtvama u pogledu pojačavanja agresije, kao i na to da moralna evaluacija svojih postupaka može voditi smanjenju agresije (Ignjatović, 2011, p. 185).

Bez obzira na različitosti u teorijskim pristupima, nasilnički kriminalitet predstavlja veoma specifičnu devijaciju na čiju rasprostranjenost, izmenjenu dinamiku i strukturu su značajno uticali društveni odnosi i događaji poslednjih godina. Ipak, velika rasprostranjenost nasilničkog kriminaliteta nije rezultat tranzicije već je njegova priroda duboko prožeta društvenim odnosima i predstavlja jedan od glavnih blokatora savremenog društva. Adekvatan odnos i tretiranje ovog pojavnog oblika kriminaliteta, a samim tim i nasilja kao devijantnog ponašanja, od suštinske je važnosti za celokupan uspeh tranzicionog preobražaja. Korelacija koja postoji između svih devijantnih pojava zahteva, pored pojedinačnog, sveobuhvatan pristup u njihovom proučavanju (Bjelajac & Matijašević, 2013, p. 423).

Rezultati određenih istraživanja govore da je nasilnički kriminalitet povezan sa mentalnim poremećajima učinilaca, psihopatskim crtama ličnosti, odsustvom samokontrole, emocija i sažaljenja, frustracijom, besom i s različitim

oblicima zavisnosti, kao što je zavisnost od alkohola (Vasiljević-Prodanović & Kovačević, 2021, p. 357).

Jedno od mišljenja zastupljenih u teoriji polazi upravo od frustracija kao glavnog faktora koji utiče na pojavu kriminaliteta, a samim tim i onog sa elementima nasilja. U skladu sa takvim pogledom, može se smatrati da svaka nezadovoljena potreba stvara određeni vid frustracije koja se može ispoljiti u vidu kriminalnog ponašanja.

Poslednjih godina se sve više ukazuje na vidljiv uticaj medija na ekspanziju nasilja i nasilničkog kriminaliteta, posebno kod maloletnika. Pojedini autori smatraju da, kada je reč o deci, upravo mediji se nalaze na trećem mestu kao izvori učenja nasilja, dok prva dva zauzimaju porodica i društveno okruženje. Deca posmatrajući medijsko nasilje postaju tolerantnija prema nasilju, usvajaju pogrešne stavove i vrednosti i gube osećaj saosećanja sa onima koji trpe nasilje. Kao posledica ovakvog delovanja javlja se asocijalno i nasilno ponašanje, iz čega proističe odgovornost medija i značaj ograničavanja onih sadržaja koji podstiču nasilničko ponašanje (Torlak, 2016, pp. 222–223). Sa druge strane, preventivni uticaj može imati odgovorno informisanje javnosti o nasilničkom kriminalitetu, uz posvećivanje posebne pažnje načinu izveštavanja o posledicama nasilja i o sankcionisanju izvršilaca.

Socijalnopatološke pojave poput alkoholizma, narkomanije i prostitucije, usko su povezane sa kriminalitetom, a posebno sa nasilničkim kriminalitetom.

Upotreba alkohola i narkotika ne utiče direktno na razvoj agresivnog ponašanja, ali ukoliko se radi o ličnosti koja ima psihičke predispozicije za ispoljavanje ovakvog ponašanja, može doći do potpunog gubljenja inhibitora. Kada je reč o prostituciji, gotovo sve prostitutke su bar jednom bile žrtve nasilja. U ovom kontekstu, ni prostitucija se ne može smatrati direktnim uzročnikom nasilja, ali osećaj moći koji proizlazi iz takvog odnosa takođe utiče na gubljenje inhibitora, odnosno na blokiranje socijalnih kočnica.

Dakle, mnogi faktori koji doprinose rastu stope kriminaliteta uopšte, utiču i na rasprostranjenost nasilničkog kriminaliteta. Kada govorimo o faktorima nasilničkog kriminaliteta, ne možemo a da ne pomenemo socijalne

razlike, siromaštvo, korumpiranu i kriminalizovanu vlast, neefikasnu kaznenu politiku, nezaposlenost, strukturalne anomalije porodice, i uopšte govoreći, neadekvatno institucionalno organizovanje u sprečavanju kriminaliteta.

Kada je Srbija u pitanju, istraživanja su pokazala da većina građana smatra da je glavni uzrok pojave delikata nasilja loša ekonomska situacija. Statistički podaci pokazuju da broj ovih krivičnih dela poslednjih godina kontinuirano opada, međutim, istraživanja su pokazala i da građani Srbije smatraju da su delikti nasilja poslednjih godina u ekspanziji što govori u prilog tome da je kolektivni osećaj bezbednosti u ovom smislu na sve nižem nivou (Subotin & Matijašević Obradović, 2020).

Prema shvatanju Avanesova (1982) sve uzroke kriminaliteta, možemo podeliti na sedam nezavisnih, ali međusobno povezanih grupa: (1) socijalni uzroci objektivne i subjektivne prirode; (2) socijalni i biološki uzroci; (3) opšti uzroci i uzroci konkretnog zločina; (4) uzroci konkretnih tipova zločina; (5) direktni i indirektni uzroci; (6) uzroci prvog, drugog i trećeg stepena, pri čemu svaki od navedenih stepena ima svoje nivoe kategorizacije; i (7) uzroci koji proističu iz ličnosti zločinca (Konstantinović Vilić & Nikolić-Ristanović, & Kostić, 2009, p. 350).

Nezavisno od navedenih klasifikacija, mogli bismo reći da se kao najrasprostranjeniji i najčešći neposredni uzroci kriminaliteta, a u velikoj meri i nasilničkog kriminaliteta, u današnje vreme javljaju: ekonomska kriza, siromaštvo, globalazacija i tranzicije, rat i ratni uslovi i loše porodične prilike i odnosi.

Ekonomska kriza značajno utiče na porast nasilničkog kriminaliteta, jer u njoj s jedne strane, veliki profit i bogatstvo ostvaruje mali broj ljudi, a s druge strane, za većinu stanovništva, dolazi do ubrzanog pada životnog standarda. Produbljivanjem ekonomske krize, uvećava se broj siromašnih, progresivno raste broj nezaposlenih i slabe porodične veze kod mnogih koji moraju da napuste porodice zbog odlaska i potrage za poslom i zaradom u drugim državama.

Uticaj ekonomske krize na kriminalitet može se posmatrati u Srbiji

počev od devedesetih godina prošloga veka pa nadalje. Posebno je kao godina krize zapamćena 1993. godina. Pored ratnih zbivanja na teritoriji bivše Jugoslavije, u oblasti ekonomskih odnosa došlo je do tada u istoriji gotovo nezabeležene hiperinflacije od skoro 2.000% mesečno, i drastičnog pada životnog standarda, naglog osiromašenja najširih društvenih slojeva, što je dovelo do porasta, svih oblika kriminaliteta i drugih devijantnih ponašanja u društvu. (Konstantinović Vilić et al., 2009, p. 351).

Siromaštvo se danas posmatra u mnogo širem smislu nego ranije jer se prilikom definisanja siromaštva uključuje i raspoloživost mogućnosti i šansi za ostvarivanja prava na život u dostojanstvu, kao što su pristup resursima i mehanizmima ostvarivanja i zaštite ljudskih prava i učešće u odlučivanju (Dokmanović, 2003).

Mnogi kriminolozi su isticali i empirijskim istraživanjima dokazivali da je i nasilnički kriminalitet u velikoj meri proizvod loših materijalnih uslova življenja.

Na dejstvo siromaštva kao bitnog kriminogenog faktora ukazivao je i Engels u svom delu „Položaj radničke klase u Engleskoj“. On je istakao da su teški i nehumani uslovi života stavili radnike u izuzetno težak položaj, tako da su u mnogim gradskim četvrtima velikih industrijskih gradova stvorena „gnezda zločina“ (Konstantinović Vilić et al., 2009, p. 353).

Globalizacija i procesi tranzicije imaju veoma izražen uticaj na ukupan obim kriminaliteta, a posebno imovinskog i kriminaliteta nasilja. Naime, multinacionalne korporacije, pod globalizacijskim motom „slobodnog tržišta“ i težnjom za uvećavanjem sopstvenog kapitala, vrlo često su zanemarivale principe odgovornosti, socijalne zaštite i jednakosti u društvu. Zanemarivanjem ovih principa, neminovno dolazi do krize javnog sektora i kriminalizovane privatizacije državne imovine, a u sprezi sa sve moćnijim organizovanim kriminalom (Marković & Spaić, 2021, p. 40), što većem delu stanovništva pogoršava ekonomske, socijalne i kulturne uslove življenja.

Uporedo sa procesom globalizacije, krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina 20. Veka pretežno u istočnom delu Evrope, gde i Srbija

prilicima, razvijali su se procesi tranzicije u kojima se sa sistema planske i centralizovane privrede, ubrzano prelazilo na otvorenu tržišnu privedu i privatizaciju državne imovine koja je prodavana u bescenje. U takvim uslovima, zavladao je egzistencijalna nesigurnost u društvu, jer su mnogi ostali bez posla, a samim tim i bez sredstava za normalan život. Nasuprot ovome, jedan manji broj ljudi se brzo obogatio ili uvećao svoje bogatstvo, tako da je u suštini veliki deo kapitala prešao u ruke pojedinca. Što se tiče nasilničkog kriminaliteta, u ovakvim uslovima, došlo je do povećanja obima drskih krađa, razbojničkih krađa, razbojništava, fizičkog nasilja u porodici, fizičkog nasilja na ulici, školama, sportskim i drugim manifestacijama, seksualnog nasilja nad ženama i decom, trgovine ljudima, a u nekim zemljama i do međunarodnog terorizma.

Rat i ratni uslovi zbog neizbežne društvene dezorganizacije, po pravilu stvara pogodne uslove za porast nasilničkog kriminaliteta. Podaci koji se odnose na Prvi i Drugi svetski rat, na primer, pokazuju da u toku i posle rata kriminalitet raste, pri čemu posebno beleže porast vojna, imovinska i nasilna krivična dela (Konstantinović Vilić et al., 2009, p. 357).

Nakon rata, svako društvo se suočava sa posledicama rata i ekonomske krize izazvane ratom. Neizbežan je i tzv. postratni traumatski sindromom, zbog koga dolazi do porasta ubistava ili drugih nasilnih akata od strane pojedinih bivših učesnika u ratu, a koji po pravili, imaju neku traumu kao posledicu učesća u ratu.

Loše porodične prilike i odnosi se uglavnom odlikuju međusobnom netrpeljivošću, nepoštovanjem i primenom nasilja članova jedne porodice. Odnosi između roditelja i dece baziraju se na strogosti, popustljivosti, načinu kontrole, nagrađivanju i kažnjavanju u procesu vaspitanja, i emocionalnoj povezanosti roditelja i dece. Na loše odnose u porodici, veliki uticaj imaju i socijalno patološke pojave, alkoholizam, narkomanija, kocka, prostitucija i dr. Nizom kriminoloških istraživanja, do sada je konstatovano da direktan kriminogeni uticaj na maloletne članove porodice ostvaruje porodica u kojoj su roditelji delinkventi.

Kada govorimo o uticaju porodice na prestupništvo njenih članova,

prvenstveno mislimo na degradiranu i razorenu porodicu sa lošim porodičnim odnosima. Loša porodična atmosfera manifestuje se najčešće primenom nasilja u samoj porodici. Svađe i tuče među roditeljima ne samo da razbijaju harmoniju porodičnog života već, degradiraju njihov autoritet prema deci (Bogojević, 2017, p. 77).

Posledice nasilničkog kriminaliteta

Zbog prirode nasilničkog kriminaliteta i njegove posledice su vrlo specifične, odnosno drugačije od posledica drugih oblika kriminaliteta.

Ova specifičnost proizilazi upravo iz činjenice da kod ovog oblika kriminaliteta dolazi do neposredne konfrontacije između učinioca i žrtve (Banović & Braković, 2020, p. 256).

Posledice nasilničkog kriminaliteta mogu biti izuzetno destruktivne i reflektuju se na pojedinca i društvo kroz narušavanje zdravlja i kvaliteta života, troškove lečenja, odsustvo sa posla, povećan osećaj ugroženosti i strah od kriminala, što dovodi i do kontinuiranog zahteva javnosti za strožim kažnjavanjem učinilaca (Vasiljević-Prodanović & Kovačević, 2021, p. 357).

Uticaj nasilničkog kriminaliteta na bezbednost na globalnom nivou proizilazi i iz činjenice da svake godine u svetu više od milion i šesto hiljada ljudi izgubi život zbog nasilja. Međutim, još veći broj ljudi oseća posledice nasilja u vidu psihičkih, seksualnih, reproduktivnih i mentalnih problema (World Health Organization, 2002).

Nasilnički kriminalitet ostavlja posledice po državu i u ekonomskom i socijalnom smislu. Nasilje dovodi do smanjenja ljudskog resursa, niže stope učešća na tržištu rada, utiče na smanjenu produktivnost na poslu i duža odsustva, kao i na niže prihode, smanjenu buduću produktivnost dece koja odrastaju u nasilnom okruženju, a na makroekonomskom planu doprinosi umanjenju broja investicija i štednji. Kada je reč o socijalnim posledicama, javlja se međugeneracijski prenos nasilja, neadekvatno i smanjeno učešće u demokratskim procesima, lošiji kvalitet života i dr (Buvinić & Morrison, 1999, pp. 4–5).

Mnoge žrtve nasilničkog kriminaliteta ističu da su usled osećaja nesigurnosti bile prinuđene da u potpunosti promene svoj život, odnosno da promene mesto stanovanja, ili radno mesto, prekinu kontakt sa mnogim ljudima i dr. (Lindgren & Nikolić-Ristanović, 2011, p. 92).

Žrtve nasilja su često izolovane, depresivne, i veoma se teško nose sa svakodnevnim problemima, imaju nisko samopoštovanje (Marković & Zirojević, 2021, p. 326) i samim tim kvalitet života im je značajno smanjen, kao i kvalitet života porodice. Ovo predstavlja posebno složen problem jer se posledice nasilja prenose i na naredne generacije (Žilić i Janković, 2016, p. 71).

Kontinuirano izlaganje nasilju, odnosno posmatranje nasilja, može doprineti usvajanju nasilnog modela komunikacije i rešavanja interpersonalnih konflikata, čime se nasilje u društvu reprodukuje i prenosi na druge društvene odnose (Sredojević, 2017, p. 985). Dakle, kao direktna posledica nasilja javlja se i pojava novog nasilja.

Radi postizanje što veće efikasnosti radnji sprečavanja i suzbijanja nasilničkog kriminaliteta, neophodno je kroz strategijski pristup i angažovanje svih nadležnih organa u pogledu prevencije i represije, uključiti i druge subjekte koji mogu da pruže odgovarajuću pomoć. Međutim, u tom pogledu svakako najznačajniju ulogu ima država kroz donošenje odgovarajućih propisa i efikasne primene adekvatnih mera. Samo kroz ovakav pristup suprostavljanje nasilničkom kriminalitetu može imati efekta jer se deluje i na ublažavanje kriminogenih faktora, odnosno doprinosi se smanjenju ili eliminisanju njihovog uticaja (Šetka i Blagojević, 2013, p. 58). Imajući u vidu značaj psiholoških faktora na pojavu nasilničkog kriminaliteta, posebno značajnu ulogu imaju službe za mentalno zdravlje.

Zaključak

Svako društvo, odnosno država na devijantna ponašanja reaguje inkriminišući takva postupanja, u zavisnosti od društvene opasnosti koja iz takvih postupaka proizilazi. Međutim, zakonodavni okvir uglavnom nije uvek

dovoljan da bi se ostvarila svrha, odnosno zaštita društva od ovakvih ponašanja, jer cilj inkriminacije nije kažnjavanje samo po sebi. U tom kontekstu, različiti programi prevencije imaju poseban značaj i moraju se formirati na način da predstavljaju jedan sveobuhvatni multisektorski pristup koji je formiran na osnovu uzroka koji dovode do određenog pojavnog oblika kriminaliteta.

U opšte faktore koji utiču na pojavu svih oblika kriminaliteta, a samim tim i na nasilnički kriminalitet spadaju različiti ekonomski, socijalni, kulturni i politički faktori.

U tom kontekstu, poseban značaj ima potkultura kojoj pojedinac pripada, a iz čega proizilazi neophodnost za razvijanje kulture mira, ali i bezbednosne kulture.

Socijalne razlike, siromaštvo, neadekvatno institucionalno organizovanje u sprečavanju kriminaliteta, neefikasna kaznena politika, nezaposlenost, strukturalne anomalije porodice, mentalni poremećaji učinilaca, psihopatske crte ličnosti, socijalnopatološke pojave i negativni uticaj medija, predstavljaju značajnije faktore koji utiču na pojavu nasilničkog kriminaliteta.

Pored direktnih posledica na život i zdravlje ljudi, posledice nasilničkog kriminaliteta ogledaju se u socijalnoj nesigurnosti, smanjenju ljudskog resursa i produktivnosti, ekonomskoj nestabilnosti, različitim psihičkim problemima i urušavanju kvaliteta života, pa se može zaključiti da ovaj oblik kriminaliteta predstavlja jedan od suštinskih blokatora savremenog društva i njegovog prosperiteta.

Reference

- Banović, B., & Braković, Ž. (2020). Kaznena politika sudova za krivična dela nasilničkog imovinskog kriminaliteta. *Srpska politička misao*, XXVI(1), 255–281.
- Bjelajac, Ž., & Filipović, A. M. (2021). Specific Characteristics of Digital Violence and Digital Crime [Specifičnosti digitalnog nasilja i digitalnog kriminala]. *Pravo – teorija i praksa*, 38(4), 16–32.
<https://doi.org/10.5937/ptp2104016B>
- Bjelajac, Ž., & Matijašević, J. (2013). Nasilje kao oblik socio-patološkog ponašanja. *Kultura polisa*, 10(22), 409–425.
<https://kpolisa.com/index.php/kp/article/view/1278/1224>
- Bogojević, R. (2017). *Kriminološke karakteristike i penološka obeležja učinilaca blažih oblika imovinskih krivičnih dela*. Optimus Advertising Group DOO.
- Bošković, M. (1995). *Kriminologija i socijalna patologija*. Izdavačko preduzeće Matice Srpske.
- Buvinic, M., & Morrison, A. (1999). *Violence as an Obstacle to Development* [Nasilje kao prepreka razvoju]. Inter-American Development Bank.
<https://publications.iadb.org/publications/english/document/Violence-as-an-Obstacle-to-Development.pdf>
- Dokmanović, M. (2003). Ekonomska globalizacija i paradoksi. *Temida*, 6(4), 15–21.
- Grafl, C., Pirnat, C., & Stempkowski, M. (2012). Nasilnički kriminalitet u Austriji. *Crimen*, 3(1), 3–20.
- Ignjatović, Đ. (2008). *Kriminologija*. Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Ignjatović, Đ. (2011). Nasilnički kriminalitet – konceptualna i etiološka pitanja. Međunarodna naučno-stručna konferencija *Nasilnički kriminalitet – etiologija, fenomenologija i suzbijanje* (str. 5–31). Panevropski univerzitet Apeiron, Banja Luka. <http://www.nkrim-au.com/papers/nasilnicki->

[kriminalitet-zbornik-radova-2011.pdf](#)

- Ignjatović, Đ. (2011). Pojam i etiologija nasilničkog kriminaliteta. *Crimen*, 2(2), 179–211.
- Konstantinović Vilić, S. D., Nikolić Ristanović, V. Ž., & Kostić, M. (2009). *Kriminologija*. Pelikan.
- Lindgren, M., & Nikolić-Ristanović, V. (2011). *Žrtve kriminaliteta: međunarodni kontekst i situacija u Srbiji*. Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju, Misija u Srbiji, Odeljenje za sprovođenje zakona.
<http://www.vds.rs/File/KnjigaZrtveKriminaliteta.pdf>
- Marković, D. (2013). Krivičnopravna zaštita ranjenika, bolesnika i ratnih zarobljenika u Krivičnom zakoniku Republike Srbije. *Međunarodna politika, LXIV*(1152), 191–208.
- Marković, D. M., & Zirojević, M. T. (2021). Ćutanje između ljubavi i straha – Zašto žrtve nasilja ćute. U Z. Kuburić, A. Zotova & Lj. Ćumura (Ur.), *Ljubav i strah u interdisciplinarnim istraživanjima: zbornik radova sa naučnog skupa*, Beograd 9–10. maj 2021. (pp. 311–329). CEIR, Porodični razgovori.
- Marković, D. M., & Spaić, I. (2021). Globalizacija organizovanog kriminala i transformacija u moćnu ekonomsku i oružanu silu. *Kultura polisa*, 18(2), 39–50. <https://doi.org/10.51738/Kpolisa2021.18.2p.1.03>
- Narodna skupština Republike Srbije [Narodna skupština]. (2005). *Krivični zakonik*. (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 85/2005, 88/2005-ispr., 107/2005-ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019).
- Minić, V., & Jovanović, M. (2019). Pedagoški aspekti agresivnosti u osnovnoj školi. *Zbornik radova Učiteljskog fakulteta Prizren-Leposavić*, 13, 63–77.
- Spasić, D., & Radovanović, I. (2012). Nasilje kao kriminološki fenomen (teorijski okvir). *NBP. Nauka, bezbednost, policija*, 17(2), 137–150.

- Sredojević, M. S. (2017). Žrtve krivičnog dela nasilje u porodici. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 51(3–1), 975–989.
- Subotin, M., & Matijašević Obradović, J. (2020). Criminology Characteristics of Crimes Against the Person [Kriminološka obeležja krivičnih dela protiv života i tela]. *Pravo – teorija i praksa*, 37(3), 1–12.
- Šetka, G., & Blagojević, G. (2013). Analiza stanja nasilničkog kriminaliteta u Republici Srpskoj. *Bezbjednost, policija, građani*, IX(3–4), 47–59.
- Torlak, N. (2016). Slika maloletnika u medijima – deca kao žrtve i posmatrači nasilja. *Komunikacije, mediji, kultura*, 8(8), 213–224.
- Tošić, D. (2016). Etiologija nasilničkog ponašanja. *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, 88(1), 17–31.
- Vasiljević-Prodanović, D., & Kovačević, M. (2021). Karakteristike maloletnika koji vrše nasilnički kriminalitet. U B. Jablan, I. Stojković, B. Dučić, & K. Stanimirov (Ur.), *Međunarodni naučni skup Specijalna edukacija i rehabilitacija danas* (pp. 357–362). Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju u Beogradu.
- World Health Organization (2002). *World report on violence and health: summary*.
https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf?ua=1
- Žilić, M., & Janković, J. (2016). Nasilje. *Socijalne teme*, 1(3), 67–87.

Etiological Aspects and Consequences of Violent Crime

Maja Subotin¹ i Rade S. Bogojević²

¹University Business Academy in Novi Sad
Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad

²University Union, Belgrade
Dr Lazar Vrkatic Faculty of Law and Business Studies, Novi Sad

Summary

Violent crime is one of the oldest forms of criminality and has always been present in society. When all crime manifestations are considered, violent crime provokes the strongest reaction and the strongest condemnation of society, because it endangers human life as the most important human and social value, as well as property or other values and goods of the victim or society. In modern society, it is present all around us: in the family, school, work, street, games and various other events. Unlike the other forms of criminality, in this form of crime, the more significant perpetrator's tendency toward torture, as well as his insolence and ruthlessness in forcing another to suffer such behaviour come to the fore. The violent crime consequences can be extremely destructive and are reflected on the individual in the form of psychological, social and sexual problems, but also on his immediate environment and society as a whole through the deterioration of quality of life. That is why the suppression of violent crime is one of the primary tasks of every state, and the precondition for the realization of this task is to understand its etiological aspects in order to create effective prevention measures. The aim of this paper is to point out the importance of creating preventive measures based on these factors, as well as the destructiveness of the consequences arising from this form of crime, through the analysis and systematization of knowledge regarding the causes of violent crime.

Keywords: violence, crime, violent crime, causes, factor